

CONSTITUIREA ȘI EVOLUȚIA ELITEI COMERCIAL-INDUSTRIALE DIN BASARABIA (1812-1873)

Sorin GRAJDARI, masterand

CZU: 316.344.42(478)”1812/1873”

grajdari.sorin@gmail.com

In this article, based on the published monographic literature and unpublished archival sources, the author make a brief description of the concept of the elite and by the examining the Greek, Armenian, and Jewish wholesale merchants raise the issue of the commercial elite of Bessarabia.

În ultimii ani, abordarea elitară a pătruns tot mai mult în circuitul științific românesc. Acest subiect a fost studiat de mai mulți cercetători din România: Alexandru Zub, Alexandru–Florin Platon, Stelian Tănase, Cătălin Turliuc, Petru Bejan, Gheorghe Teodorescu, Florea Ioncioaia, Remus Câmpeanu, Simion Retegan, Silviu B. Moldovan, Andi Mihalachi și alții. Problema elitelor a fost pusă în discuție și de unii istorici din Republica Moldova: Valentin Tomuleț, Victoria Bivol, Sergiu Bacalov și alții.

Dacă ne referim la conceptul de „elită”, putem constata că nu există nici până astăzi o definiție care este acceptată unanim de către toți cercetătorii. Istoricul român Dan Dumitru Iacob, în lucrarea *Elitele din Principatele Române în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, afirmă faptul că fiecare definește într-o manieră proprie acest termen, adaptând explicațiile la propriul domeniu de cercetare [1, p.13-14]. Potrivit *Dicționarului explicativ al limbii române*, elita reprezintă „partea cea mai bună, mai de frunte, cu calități deosebite, distinse, alese a unei societăți, grup de oameni privilegiați care au pretenții de superioritate” [2, p. 244]. Așadar, acest termen este utilizat de specialiști pentru a consemna oameni deosebiți prin pregătire și talent în domeniul lor de activitate (politică, economie, cultură, știință etc.) [3, p. 6].

Pe lângă numeroasele controverse legate de interpretarea acestui concept, discuția în jurul elitelor ascunde și alte probleme, atât ca temă intelectuală în sine, cât și ca practică științifică, îndeosebi, istoriografică [4, p. 56]. În continuare, în persoana negustorilor angro-

șiști alogeni (greci, armeni și evrei), vom pune în discuție subiectul elitei comerciale din Basarabia sub regim de dominație țaristă.

Comunitățile alogene alcătuite din greci, armeni și evrei, s-au stabilit în spațiul Pruto-Nistrean în perioade diferite de timp. Spre exemplu, grecii au venit aici încă în antichitate, atunci când, pe litoralul Mării Negre, au fost fondate coloniile grecești. De-a lungul secolelor, grecii au continuat să se stabilească în acest teritoriu [5, p.102]. Primele mențiuni documentare cu privire la populația armenescă, din acest spațiu, datează din anul 1384 [6, p.102]. Numărul acestora a continuat să crească și după anexarea Basarabiei la Imperiul Rus. Evreii s-au stabilit în spațiul Pruto-Nistrean la sfârșitul secolului al XIV-lea, în timpul domniei lui Roman I [7, p.119].

După anexare, o parte din locuitorii Basarabiei au fost nevoiți să treacă Prutul de frica „robiei moscălești”. Acesta a fost un pretext foarte bun pentru a încuraja alte popoare să se stabilească în Basarabia. Una dintre măsurile întreprinse de țarism, chiar de la început, a fost păstrarea afecțiunii popoarelor de la granițe (a moldovenilor, muntenilor, grecilor, bulgarilor, sârbilor ș.a.) și a le păzi de influența vrăjmașilor [8, p. 13]. De asemenea, administrația imperială s-a arătat destul de prietenoasă cu cei care căutau o nouă patrie. În Basarabia, aceste popoare puteau beneficia de tot sprijinul de care aveau nevoie.

Pentru a înviora economia Basarabiei, afectată de război, țarismul a încurajat și practicarea comerțului. Astfel, în scurt timp, în comerțul intern și extern al Basarabiei și-au întărit pozițiile negustorii alogeni (greci, armeni, evrei). Din cauza concurenței, negustorii autohtoni n-au putut să reziste mult pe piață. Generalul rus K.F. Kazacikovski scria în această privință, în martie 1819, în raportul „*Descriere succintă a Basarabiei*” că „...toate sferele comerțului au fost acaparate de greci și evrei care i-au oprimat pe moldovenii molatici și ursuzi în speculații și au devenit unicii negustori” [9, p. 61].

Odată cu adoptarea *Regulamentului organizării administrative a Basarabiei*, la 29 aprilie 1818, negustorii alogeni au fost egalați în drepturi cu cei autohtoni. Acest lucru a contribuit la accelerarea procesului de constituire a unei burghezii comerciale din rândul negustorilor străini. Însă, din cauza cordonului sanitaro-vamal de la

Nistru, negustorii alogeni se confruntau și cu unele probleme. Situația s-a schimbat în 1830, atunci când, în urma unei decizii a Comitetului de Miniștri, din 13 și 30 septembrie, a fost suprimat cordonul vamal de la Nistru [10, p. 171]. Tot în acest an, în Basarabia este aplicată structura de gildă. Deși *Regulamentul gildelor* acorda numeroase privilegii tuturor negustorilor, situația autohtonilor nu s-a schimbat semnificativ.

Negustorii alogeni au reușit să acumuleze în Basarabia un imens capital comercial. De exemplu, negustorul grec Pantelei Sinadino, către prima jumătate a secolului al XIX-lea, avea un capital comercial de 2 mil. ruble. Negustorii de gilda întâi din Ismail, Mihail Radovici, Anton Milanovici, Karabet Hadji Markarov și negustorii de gilda a doua Nicolai Iliadi și Gheorghe Krassa, fiecare avea în 1835 câte un capital comercial de până la 100 mii rub. [11, f. 36 verso]. Trei ani mai târziu, în 1838, negustorii de gilda întâi N. Iliadi, D. Karavasili, P. Nalbadjoglo, Karabet Hadji-Markarov, A. Milanovici și negustorii de gilda a doua Ia. Piținio, Gh. Krassa și A. Celebidaki au acumulat un capital comercial de 3,7 mil. rub [12, f. 12 verso].

În concluzie, putem afirma faptul că promovând în Basarabia o politică colonial-comercială, separând până în 1830 acest teritoriu de guberniile interne ruse prin cordonul vamal de la Nistru, iar de piețele tradiționale – europene – prin cel de la Prut și Dunăre, administrația imperială rusă, din anumite interese economice și politice, a permis strămutarea de peste hotare și din guberniile interne ruse a negustorilor străini, care în scurt timp dețin monopolul pe piața basarabeană. Burghezia basarabeană ce se forma era alcătuită, în fond, din alogeni – greci, armeni, evrei, ucraineni, ruși ș.a, care dețineau cea mai mare parte din capitalul comercial, constituind, de fapt, elita comercială din Basarabia.

După 1831, odată cu intrarea în vigoare a Regulamentului gildelor și perfectarea juridică a acestei stări sociale, pe parcursul anilor '30-'60 ai secolului al XIX-lea în Basarabia a crescut nu numai numărul burgheziei comerciale, dar și nivelul de avere – capitalul comercial. Burghezia comercială basarabeană, formată în fond din alogeni, va deține un loc important între guberniile europene ale Imperiului Rus atât după număr, cât și după nivelul de avere – capitalul comercial.

O trăsătură distinctă a elitei comercial-industriale din Basarabia va prezenta faptul că pe lângă componenta românească se va constitui o puternică componentă alogenă, reprezentată în cea mai mare parte din etnici greci, armeni și evrei care au migrat în regiune după anexare, pentru a beneficia de privilegiu și cărora, pe parcurs, li se vor adăuga comercianții ruși, ucraineni, bulgari etc. Elementul burghez național era în faza incipientă de constituire, influențat direct de regimul de suzeranitate otomană, ce a cauzat lipsa de securitate a afacerilor ce a caracterizat regiunea timp de mai multe secole, de dezastrul cauzat de războaiele ruso-turce din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea – prima jumătate a secolului al XIX-lea care au influențat negativ asupra procesului de acumulare inițială sau primitivă a capitalului. În aceste condiții, segmentul elită al burgheziei comercial-industriale era în fond alogen – alcătuit din armeni, greci și evrei, care au concentrat în mâinile lor principalele afaceri comerciale, în special exportul de cereale și produse animaliere prin portul-franc Odesa și porturile dunărene – Ismail, Reni și Chilia.

Referințe:

1. IACOB, D.D. *Elitele din Principatele Române în prima jumătate a secolului al XIX-lea*. Iași: Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, 2015, pp. 13-14.
2. ONOFRAȘ, M., RUSU, C., VULPE, A. *Dicționar explicativ pentru elevi*. București: Litera Internațional, 2003, p. 244.
3. VARZARI, P. *Introducere în elitologie*. Chișinău, 2003, p. 6.
4. IONCIOAIA, Fl. *Revolta ierarhiei. O discuție asupra temei elitelor și a proiecției sale istoriografice*. În: *Xenopoliană. Buletinul Fundației Academice „A.D. Xenopol”* din Iași. IV, 1-4, Iași, 1996, p. 56.
5. ARBORE, Z.C. *Basarabia în secolul XIX*. București, 1899, p. 102.
6. HAIDARLÎ, D. *Date istorice cu privire la populația armenescă în spațiul prut – nistrean (până la sf. secolului al XIX-lea)*. În: *Revista de istorie a Moldovei*, 2008, nr. 3, p. 102.
7. БЕРГ, Л.С. *Бессарабия. Страна – Люди – Хозяйство*. Петроград, 1918, c. 119.
8. BOLDUR, A. *Autonomia Basarabiei sub stăpânirea rusească în 1812-1828*. Chișinău, 1929, p. 13.
9. GRAJDARI, S. *Elitele comerciale grecești și armenesti din Basarabia (1812-1868)*. În: *Sesiunea națională de comunicări științifice studențești*, 11-13 aprilie 2019. Chișinău, 2019, p. 61.

10. TOMULEȚ, V. *Politica comercial-vamală a țarismului în Basarabia (1812-1830): Documente inedite din arhivele Rusiei, Ucrainei și Republicii Moldova*. Chișinău, 2002, p. 171.
11. ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2325, f. 36 verso.
12. ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2985, f. 12 verso.

*Recomandat
Valentin TOMULEȚ, dr. hab., prof. univ.*